

Elektroniczne pokrętko, czyli dekodery enkodera impulsowego

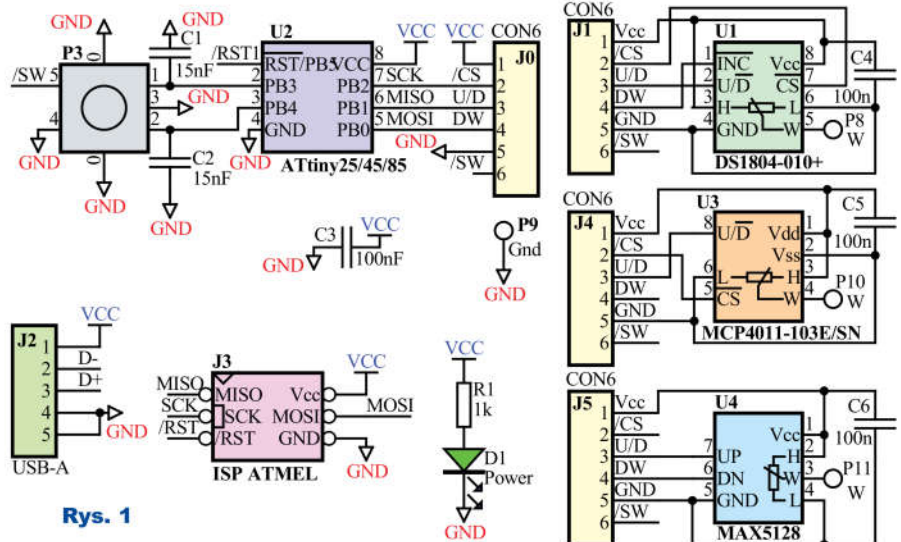
Do czego to służy?

W ostatnim czasie enkodery impulsowe wraz z potencjometrami elektronicznymi wyparły klasyczne potencjometry. Istotną zaletą takiego rozwiązania jest ich długa żywotność i brak trzasków podczas regulacji. Pewien problem stanowi sterowanie potencjometru elektronicznego enkoderm – pokrętkiem. Bezpośrednie podłączenie jest w zasadzie niemożliwe. Zauważyła to firma ELM Electronics, udostępniając układ ELM402. Niestety jest on mało popularny w naszym kraju, a przez to drogi. Przedstawione w projekcie rozwiązanie oparte na popularnym i tanim mikrokontrolerze, oferuje większe możliwości i to za niewielką część ceny pierwowzoru.

Aby w pełni wykorzystać możliwości układu, zaprojektowano uniwersalną płytkę, w której można umieścić różne typy potencjometrów cyfrowych. W docelowym rozwiązaniu można użyć mikrokontrolera w obudowie SMD.

Jak to działa?

Budowa układu, którego schemat pokazany jest na rysunku 1, jest banalnie prosta. Zasilanie zapewnia port USB. P3 to enkoder – elektroniczne pokrętko. Kondensatory C1 i C2 wraz z wewnętrznymi rezystorami podciągającymi tworzą filtr RC eliminujący zakłócenia, spowodowane drżeniem styków. W przerwanym wywołanym przez jedno z wyprowadzeń enkodera sprawdzany jest stan drugiego wyprowadzenia. Zależnie od tego, w jakim stanie logicznym jest linia B enkodera w chwili opadającego zbocza linii

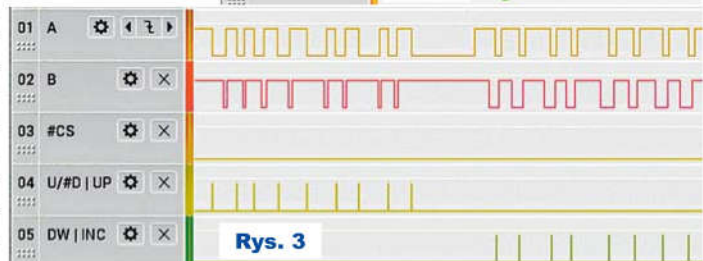
Rys. 1

A, można sprawdzić kierunek obrotu ośki enkodera. Z rysunku 2 łatwo wywnioskować, że nie jest ważne, czy analizujemy zbocze narastające, czy opadające i którego wejścia – zawsze na podanej zasadzie można określić kierunek obracania ośki enkodera.

Mikrokontroler bada stan wyjść pokrętkła – enkodera i wytwarza impulsy sterujące dla współpracującego potencjometru. Dostępne są różne scalone potencjometry elektroniczne różnych producentów, wymagające odmiennych impulsów sterujących.

Rys. 2

Rys. 3

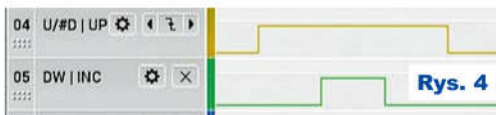
Tryb pracy	Sposób sterowania				Uwagi
	Strob			Sygnał UP / #DOWN	
	UP	DOWN	CS / STB		
MAX5128	dodatni 2us	dodatni 2us			Pracuje podobnie jak ELM402 (impulsy 2us a nie 3ms), dodatkowo generuje sekwencję zapisu pozycji potencjometru w jego pamięci EEPROM
MCP4011			+	+	EEPROM w CPU
DS1804			ujemny 4us	+	Niezweryfikowane z rzeczywistym układem
U/#D & #STB			ujemny 4us	+	Jak MCP4011, 256 kroków, EEPROM w CPU
U/#D & STB			dodatni 4us		Jak wyżej
UP & DOWN	dodatni 2us	dodatni 2us			Jak tryb „MAX5128”, 256 kroków, EEPROM w CPU
#UP & #DOWN	ujemny 2us	ujemny 2us			256 kroków, EEPROM w CPU
ELM402	dodatni 3ms	dodatni 3ms			Funkcjonalna emulacja układu ELM402 jak „MAX5128”, impulsy 3ms, bez zapisu do EEPROM
ELM402#	ujemny 3ms	ujemny 3ms			Jak wyżej, ujemne impulsy UP/DOWN

znaczone impulsy, które mają czas trwania 3ms (2,963ms).

Timer odliczający timeout 10 sekund jest obsługiwany w przerwanach. Po między przerwanami mikrokontroler jest wprowadzany w tryb obniżonego poboru mocy. Tu widać zaletę obsługi enkodera w przerwaniu INT. Dzięki niemu mikrokontroler jest wybudzany z przerwania i program główny nie ma problemu z obsługą potencjometru. Można by jeszcze bardziej oszczędzać energię.

Ciąg dalszy na stronie 70

Niektóre mają wbudowaną pamięć EEPROM,

Rys. 4

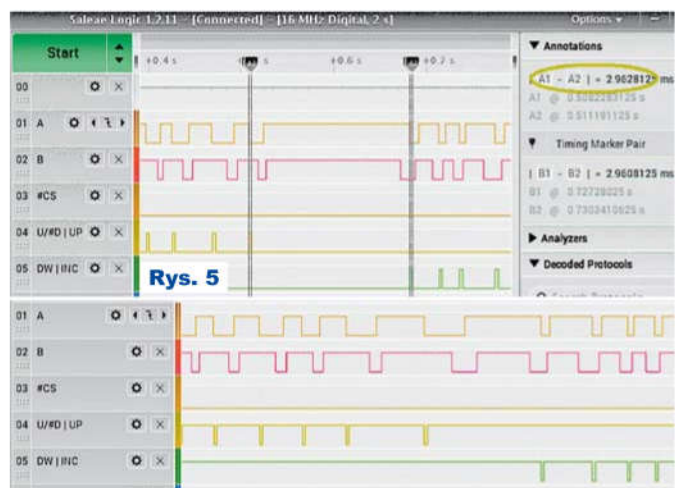
gdzie można trwale zapisać „stan suwaka” potencjometru, czyli wartość nastawionej rezystancji lub współczynnik podziału dzielnika potencjometru. Inne scalone potencjometry nie mają pamięci i po wyłączeniu zasilania suwak zostaje ustawiony w położeniu „spoczynkowym”.

W omawianym układzie zmiana pozycji pokrętki enkodera P3 powoduje wygenerowanie odpowiedniego impulsu (zestawu impulsów) zmieniającego stan dołączonego scalonego elektronicznego potencjometru. W tym celu przewidziano trzy „wyjścia impulsowe” oznaczone /CS (Chip Select), U/D (Up/Down) oraz DW. Zależnie od typu współpracującego układu potencjometru wytwarzana jest potrzebna sekwencja, zwykle na dwóch liniach. Rysunek 3 pokazuje przykładowe przebiegi zmieniające stan potencjometru MAX5128.

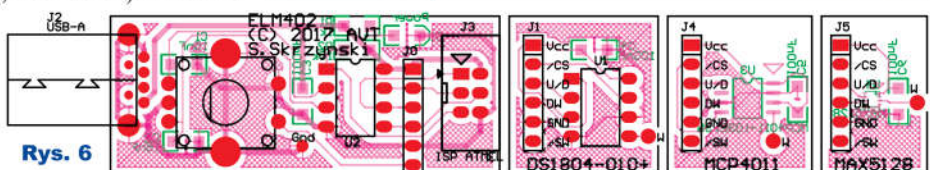
Po wykryciu ruchu pokrętki uruchomiany jest także timer odliczający czas: 10 sekund. Jeśli w tym czasie nie będzie zmiany położenia enkodera, wtedy pozycja „ślizgacza” zostanie zapamiętana w wewnętrznej pamięci potencjometru – rysunek 4 pokazuje sekwencję zapisu stanu kostki MAX5128.

Jeśli dołączony potencjometr nie ma pamięci EEPROM, informacja o pozycji jego suwaka zostanie zapisana w pamięci mikrokontrolera i odtworzona po jego zresetowaniu (ostatnie ustawienie potencjometru z pamięcią EEPROM jest odtwarzane przez niego po włączeniu zasilania). Ponieważ po resecie mikrokontrolera nie jest znane położenie „ośki” potencjometru (potencjometry po włączeniu zasilania przyjmują 1/2 wartości rezystancji lub pozycję zero), program najpierw generuje 256 impulsów DOWN, po czym tyle impulsów UP, ile było zapamiętane w EEPROM. Dla niektórych potencjometrów liczba impulsów DOWN może być mniejsza (128, 100 lub 64). Aktualne oprogramowanie obsługuje tryby pracy (potencjometry) opisane w tabeli 1.

Działanie w dwóch ostatnich wymienionych w tabeli trybach emulacji ELM402 pokazane są na rysunku 5. W górnej części rysunku kursorami za-

Rys. 5

Rys. 6

Z rezystorami jest problem, bo moc jest bliska 60 watów. Na ten cel warto zbierać różne szpargały. Na przykład rezystancja grzałki 230VAC/1kW to 52Ω. Grzałka dwukilowatowa ma rezystancję równą połowie ten wartości. Założeniem naszej ładowarki jest napięcie 29,4V i prąd 2A. W tym szczytowym punkcie mocy potrzebujemy obciążenia 15Ω/60W. Mając kilka grzałek wymontowanych np. z uszkodzonego czajnika elektrycznego, można sobie poradzić. Pomocne są też różnego rodzaju żarówki. Sprawdzają się dobrze jako obciążenie sztuczne, choć nie w obwodach z zabezpieczeniem

typu foldback. Zimne włókno żarówki może mieć nawet 10-krotnie mniejszą rezystancję niż w nominalnych warunkach świecenia, gdy jest rozgrzane. Dla zakresu niskich napięć do 30V autor chętnie

stosuje żarówki z samochodów ciężarowych, np. 60+70W/24V. Szeregowe połączenie włókien zawartych w tej żarówce jest dobrym obciążeniem sztucznym w tym przypadku.

Karol Świerc
rtv@silnet.pl

Wykaz elementów

Elementy dodatkowe

R1	33k
R2A, R2B	dobrac indywidualne, by Uwy=29,4V
R3	1,5kΩ
R5	33kΩ
R6	0,47Ω/2W
R7	180Ω
R8	1,1kΩ
R9	300Ω
R10	680Ω
R11	6,8kΩ
R12	8,2kΩ
R13, R14	4,7kΩ

R15	170kΩ
C1	100nF
T1, T3	2N2369 lub podobne npn
T2	BC177 lub podobny pnp
D1, D2	1N4148 lub podobna
DZ2	3V9 lub zbliżona
LED1	zielona
LED2	czerwona
B1	bezpiecznik wlutowany 2,5A
Elementy, których wartość zmieniono:	
DZ1	6V8
Elementy obecne w oryginale:	
U1, R4A, R4B,	

Ciąg dalszy ze strony 35

Najniższa warstwa omawianego czterowarstwowego stosu okazuje się zaskakująco skomplikowana, a pewne wykorzystane w niej koncepcje budzą zdziwienie, a nawet niedowierzanie. Czasem nazywana bywa warstwą fizyczną, a przynajmniej z warstwą fizyczną i ze sprzętem się kojarzy. Trzy wyższe warstwy stosu TCP/IP kojarzą się z procedurami, ogólnie z operacjami przetwarzania danych, wykonywanymi przez procesor komputera. Natomiast najniższa warstwa początkującym często kojarzy się z konkretnym fizycznym łączem. W zasadzie słusznie!

Ale po pierwsze ta najniższa warstwa stosu TC-IP to nie są ani „drućki”

przekazujące impulsy prądu i napięcia, ani impulsy radiowe w sieci bezprzewodowej. Zgodnie z wcześniejszym opisem znów chodzi o jakiś protokół lub protokoły, czyli reguły i realizację tych reguł. Jednak sprawa się komplikuje. Owszem, w grę wchodzi protokoły, czyli zestawy reguł, opisujące działanie i parametry realnego, fizycznego łącza (wykorzystującego przewody albo promieniowanie elektromagnetyczne). Czyli protokoły określające wartości napięć, prądów, częstotliwości oraz długość i inne parametry impulsów. Tak, takie specyfikacje wchodzi w skład dolnej, czwartej warstwy, ale nie tylko one.

I tu dochodzimy do wiadomości, które dla wielu są zaskoczeniem.

Otóż okazuje się, dolna warstwa obejmuje też inne protokoły, których działanie w dużym stopniu przypomina, a wręcz dubluje, powtarza działanie protokołów warstwy drugiej (internetowej) i trzeciej (transportowej)! Wskazuje na to już rysunek 10, gdzie oprócz adresów IP z warstwy internetowej, mamy „inne adresy” – adresy MAC. „Zdublowane adresowanie” i inne szczegóły początkującym poważnie mącą obraz sprawy oraz budzą liczne pytania i wątpliwości. Co istotne, dotyczy to też małych sieci lokalnych, które są głównym obiektem naszego zainteresowania. Dlatego musimy przyjrzeć się tym kwestiom nieco dokładniej. Zrobimy to w drugiej części artykułu.

Piotr Górecki

Ciąg dalszy ze strony 63

Należałoby po odliczeniu timeout ustawić przerwaną INT wyzwalane poziomem i wyłączyć WDG. W przerwaniu INT ustawić ponownie IRQ od zbrocza, natomiast w programie głównym, po wybudzeniu, włączyć WDG. Aby głębokie uspienie działało, przerwanie musiałoby być doprowadzone do linii INT0 (PB2), bo tylko ona w tym procesorze AVR może generować IRQ wyzwalane poziomem. Przerwanie takie musi być typu SIGNAL, a nie INTERRUPT, bo nastąpi przepelnienie stosu. W przerwaniu należy przestawić je z wyzwalania poziomem na wyzwalanie zboczem opadającym.

Montaż i uruchomienie

Układ można zmontować na płycie drukowanej, pokazanej na **rysunku 6**. Montaż jest standardowy i nie wymaga omawiania. Pomocą może być fotografia tytułowa oraz druga fotografia w artykule. Urządzenia nie trzeba uruchamiać, trzeba tylko wgrać odpowiednią wersję oprogramowania. Ustawienie bitów konfiguracyjnych jest standardowe (zegar 1MHz). Można ewentualnie zaznaczyć WDGON.

Kody źródłowe i wynikowe znajdują się w Elportalu w materiałach dodatkowych.

SaS
sas@elportal.pl

Wykaz elementów

R1	1kΩ SMD 1206
R2	10kΩ SMD 1206
C1, C2	15nF SMD 1206
C3, C4, C5, C6	100nF SMD 1206
U1	DS1804-010+ pot. cyfr. 100 pozycji.
U2	ATTiny25 (ATTiny13/25/45/85) DIP8
U3	MCP4011-103E/SN pot. cyfr. 64 poz. SOIC-8
U4	MAX5128 pot. cyfr. uDFN-8
D1	LED SMD 1206
J0	gniazdo goldpin 1x6
J1, J4, J5	listwa kątowna goldpin 1x4
J2	USB-A kątowny USBa THT
J3	ZL201-06G gniazdo „wannowe” 6 pin
P3	enkoder impulsowy
P8, P9, P10, P11	kołki pomiarowe

Płytkę drukowaną jest dostępna
w Sklepie AVT jako AVT3234